

Kirjallisuutta

Uusi teos suomalais-slaavilaisten kosketusten alalta

JALO KALIMA *Slaavilaisperäinen sanastomme*. Tutkimus itämerensuomalaisten kielten slaavilaisperäisistä lainasanoista. Hki 1952. XII + 234 s. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 243. osa.)

Kesällä 1952 muutamaa viikkoa ennen tekijänsä kuolemaa ilmestyi painosta JALO KALIMAN »Slaavilaisperäinen sanastomme». Kuten kirjan alkulauseessa huomautetaan, uusi teos itämerensuomalaisten kielten slaavilaisista lainasanoista oli tieteen kannalta tarpeen ennen kaikkea siksi, että J. J. MIKKOLAN erittäin ansiokas »Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen Sprachen» (ilm. 1894) on jo kauan ollut loppuunmyytynä ja että vielä saatavissa oleva saman tekijän »Die älteren Berührungen zwischen Ostseefinnisch

und Russisch» (ilm. 1938) ei korvaa edeltäjäänsä. Viimeksi mainittu Mikkolan vanhuudenteos, jossa pyritään kumoamaan useita aikaisemmassa teoksessa esitettyjä ja yleisen hyväksymisen saaneita käsityksiä sekä esitetään uusia rohkeita näkökantoja, on kyllä asioihin perehtyneen tutkijan käsiin sopiva virikkeiden antaja, mutta yliopistossa alkuaskeleitaan fennistiikan ja ugristiikan maailmaan ottavalle opiskelijalle teosta ei saata suositella ensimmäiseksi slaavilaisia lainasanojamme koskeviin kysymyksiin opastajaksi. Mikkolan lä-

hes 60 vuotta sitten ilmestynyt »Berührungen» oli puolestaan tähän tarkoitukseen erinomaisesti käypä — nykyisin sitä kyllä täytyy pitää erältä yksityiskohdiltaan vanhentuneena. Kaliman nyt esiteltävänä oleva teos, joka on nimenomaan laadittukin yliopisto-opetuksen tarpeita silmällä pitäen, tulee sisällössään uusimmatkin näkökohdat huomioonottavana ja erältä osilta muutenkin Mikkolan nuoruudenteosta täydellisempänä — ja suomen kielellä kirjoitettuna — osoittautumaan suomalaisen opiskelijan oppaana mainitun kuulun edeltäjänsä arvoiseksi seuraajaksi.

Kokoonpanoltaan »Slaavilaisperäinen sanastomme» on tarkoin Wilhelm Thomsenin urauurtaviin lainasanatutkimuksiin palautuvien perinteiden mukainen. Teoksen alkuluvussa tehdään lyhyesti, mutta kuitenkin riittävän tyhjentävästi selkoa aikaisemmista ims. kielten slaavilaisiin lainoihin kohdistuneista tutkimuksista ja sitten luodaan katsaus slaavilaisten kielten asemaan indo-eurooppalaisessa kielikunnassa sekä niiden keskinäisiin suhteisiin — tällainen katsaus, jota ei Mikkolan mainituissa teoksissa lainkaan ollut, on luonnollisesti yliopisto-opetuksen avuksi tarkoitettussa teoksessa aivan välttämätön; selkeästi ja ytimekkäästi kirjoitettuun kymmensivuiseen lukuun on hyvin onnistuttu kiteyttämään kaikki se, mitä suomen ja sen sukukielten opiskelijan on slaavilaisista kielistä ehdottomasti tiedettävä. Thomsenin ja omalta osaltaan Mikkolan luoman lainasanatutkimuskaavan mukaisesti »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» on edelleen luvut, joissa esitellään slaavilaisten äänteiden itämerensuomalaisia vastineita ja lopputavun käsittelyä, aakkosellinen sanaluettelo sekä lopussa katsaukset lainojen kronologiaa ja alkulähteitä koskeviin ky-

symyksiin sekä kulttuurihistorialliseen merkitykseen. Asioiden kaikkia eri puolia esittelemään pyrkivälle lainasanatutkimukselle on vaikea tätä vanhaa parempaa tutkimuskaavaa keksiä: nimenomaan oppikirjaa varten vanha kaava on erinomaisen kelvollinen, selvä ja havainnollinen.

Yleensä kaikinpuoliseen synteisiin pyrkivissä lainasanatutkimuksissa pidetään tärkeänä sitä, että jokainen lainattu sana tulee teoksessa mainituksi. Tällainen menettely ims. kielten slaavilaisten lainojen kohdalta ei ole mitenkään mahdollinen, myöhäisiä venäläisiä lainasanoja kun on varsinkin itäisissä lähisukukielissä, karjala-aunuksessa, lyydissä ja vepsässä täydellistä esitystä varten ylivoimaisen paljon. Kalima »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» on menetellyt samoin kuin Mikkola »Berührungen»-teoksessaan: tiedossa olevat vanhat lainat on esitetty kaikki, uudemista lainoista on otettu mukaan etupäässä vain sellaisia, jotka äänneasullaan valaisevat lainojen kronologiaa tai jotain muuta seikkaa. Yleisyysnäkökohta ei siis ole aineiston valinnassa ollut määräävänä. Lukumäärältään, mutta ei valinnaltaan, »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» esitetyt lainasanat vastaavat suunnilleen Mikkolan »Berührungen»-teoksessa mainittuja sanoja: laskujeni mukaan jälkimmäisessä on mainittu n. 80 sellaista selvästi venäläisperäistä uudempaa lainasanaa, joita ei esiinny Kaliman teoksessa, jonka sanaluettelossa vuorostaan on seitsemisenkymmentä sellaista sanaa, joita ei ole mainittu kummassakaan Mikkolan teoksessa. Kaliman teoksen varsinaisessa tekstissä esitetään eri yhteyksissä lisäksi joukko sellaisia uudempia venäläisiä lainasanoja, joita ei lainkaan mainita varsinaisessa lainasanaluettelossa, joten »Slaavilaisperäinen sa-

nastomme» esitettyjen lainasanojen määrään nähden lopulta lienee vähäistä runsaampikin kuin Mikkolan teokset yhteensä. Ne Kaliman teoksessa esille tulevat lainasanat, joita Mikkolan teoksessa ei mainita, ovat enimmältä osalta joko Kaliman itsensä tai jonkun muun tutkijan aiemmin esittämiä. Ensikertalaisia on joukossa toistakymmentä; mielenkiintoisimpia uusista, usein tosin jo tekijänkin epävarmoiksi merkitsemistä yhdistelmistä ovat sm. *lako* jne. ? < ven. *log* (s. 113); va *lonkka* 'notko' ? < ven. *luka* (< **loka*, s. 116); sm. *porukka* < ven. *pokrut*, *pokrutka* (s. 234; vrt. s. 141); sm. *rento*, *renta* ? < slaav., vrt. ven. *rjad* (s. 147; paljon myöhempi ja varma laina samasta lähteestä on tietysti ka *reädi*, ve *räd*, s. 149); sm. *riesa*, au *griezu* ? < ven. *grjaza* (s. 149); *su(u)nta* [?] < slaav. *sođo* (s. 164). Monen ennestäänkin tutun lainasanayhdistelmän kohdalla esitetään »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» arvokkaita lisäyksiä ja aiempien arvelujen oikaisuja. Varsin usein on sanaluettelossa ja muuallakin teoksessa jouduttu arvonstelemaan vanhan Mikkolan »Die älteren Berührungen» -teoksessa lausumia käsityksiä ja liittymään nuoren Mikkolan »Berührungen» -teoksen kannanottoihin. Ainakin useimmissa tapauksissa voidaan tällöin Kalimaan yhtyä: esim. sm. *laatu*, *luokka*, *papu*, *raja*, *rotu*, *ruoska*, *tuska*, *varpunen*, *velho*, *veräjä*, vir. *vigl*, sm. *virsu* ja *viisa* -sanoja voitaneen vastoin Mikkolan »Die älteren Berührungen» -teoksessaan esittämiä epäilyjä pitää slaavilaisperäisinä.

Kalima oli tunnetusti pätevä venäjän murteiden tuntija. »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» hänen erinomainen venäjän murteiden tuntemuksensa kuvastuu mm. monina huomautuksina murteellisista äänneasuita, joihin kirjaven. perusteella odotuksenvastaiset ims. lainasanain äänneasut saattavat pohjautua (esim. s. 32 ka *saldatta*, *manasteri* < ven. murt. *saldat*, *manastyř* (≈ kirjaven. *soldat*, *monastyř*), s. 51 au *kadrieli*, *mundieri* < ven. murt. *kadrël*, *mundër* (≈ kirja-ven. *kadril*, *mundir*), s. 85 ka *buitto* < ven. murt. *bytto* (≈ kirjaven. *budto*), jne. Venäläisiin murreasuihin *vehoř* ja *rodnekám* perustuu se selitys, joka s. 50 annetaan ka *viehkuri* -sanan ja sm. *-niekka*, au *-niekku* ja ly *-niekke* -johtimen *ie* -diftingin alkuperästä. Kun mp. ei lainkaan puhuta siitä, että ven. murt. *vehoř* < **věhoř*, ja *-nek* < **-něk*, tekijä lienee luopunut tästä kannastaan, jonka hän esitti Vir. 1950, ss. 425 ja 427—. *-nek* < *-něk* tuntuukin aivan mahdottomalta niistä ven. *-nik* -suffiksin alkuperään perustuvista syistä, joihin tekijä itse mainitussa Virittäjän kirjoituksessa (s. 428) viittaa. *vehoř* -sanan kohdalta Virittäjässä (s. 425) esitetty **věhoř* -asun perustelu kyllä olisi äänteellisesti mahdollinen, mutta ei ymmärtääkseni välttämätön eikä edes todennäköinen. Sekä *-nek* että *vehoř* -muodoissa *e* ilmeisesti perustuu pohjois-iso-venäläisissä murteissa tavattavaan luult. sporadiseen *e*:n esiintymiseen *i*:n tilalla¹, esim. *per'* (kirjaven. *pir'*), *resovat* (*risovat*), *venokurna* (*vinokurna*) *belet* (*bilet*), *komander* (*komandır*), *liveń* (*liveń*), *devan* (*divan*), *peroh* (*pirog*),

¹ MIKKOLA Berührungen -teoksessaan s. 57 puhuu äänteenmuutoksesta *ie* > ; vrt. Kalima Vir. 1950, s. 424. Varsinaisesta äänteenmuutoksesta ei kuitenkaan ole kysymys, vaan ilmiö on satunnainen, eri tapauksissa eri syistä johtuva. Usein näyttää *e* voivan olla **jedellä* tai jäljessä seuraavan *r*:n vaikutusta. Ks. ШАХМАТОВ Russkij filologičeskij vestnik 30, s. 251.

mindal' (*mindal'*), *vanel'* (*vani'*) jne. [Esimerkit koottu sarjasta *Materialy dlja izučenija velikorusskih gorovor* (seuraavassa = Mat.); aunuksenvenäjän osalta ks. esim. Mat. IV s. 116 ja *Izv. ORJS*¹ I s. 564, jossa tässä yhteydessä mainitaan myös *véhoř*]. Kun (ks. Kalima s. 51) aunuksessa tällaisia myöhäissyntyisiäkin ven. *e*-äänteitä, silloin kun ne ovat painollisia, saattaa aunuksessa vastata *ie* (esim. au *kadrieli*, *muñdieri* < ven. murt. *kadrél*, *mundér*), ei *véhoř* > ka *viehkuri* ja *-nek* > au *-niekku* kaipaa selitykseen muuta, kuin että myöhäsyntyinen ven. *e* on lainälähteessä ollut painollinen, mihin Kalimakin s. 129 viittaa. — Lisäyksissä sivulla 233 aivan oikein huomautetaan, että vepsän *voiluk* perustuu ven. murt. *vojluk* (kirjaven. *vojlok*) asuun, jonka sanotaan esiintyvän ainakin Holmogoryn tienoilla; *vojluk* esiintyy kyllä varmasti myös aunuksenvenäjässä; se on mm. todettu jopa aivan vepsäläisalueen liepeiltä, nim. Vytegrasta 40 virstaa etelään olevasta Ježezeron kylästä (ks. *Izv. ORJS* I s. 563); mm. samasta paikasta on mainittuna myös *jabluk* (Aunuksen kuvernementin Petroskoin piirin Muromljan kylästä, aivan äänisvepsäläisten naapuruudesta *jabluko* Mat IV s. 114), jonkalkaltainen muoto on s. 89 mainitun ly *đabluk*-san pohjana (äänisvepsässäkin on *u*:llinen muoto *đabluk*). Kun pohjoisvenäläisissä murteissa laajalti esiintyy eräissä

tapauksissa *o*:n asemassa *u*², olisi mielestäni otettava huomioon mahdollisuus, että s. 34 mainituissa viron *obruk*-sanassakaan ei olisi kysymys venäjän *o*:n korvaamisesta *u*:lla, vaan että sanan äänneasu pohjautuisi johonkin virolaisten naapuruudessa puhuttavan ven. murteen *u*:lliseen muotoon. Kuitenkin esim. SOBOLEVSKIM mukaan (Opyt russkoj dialektologii, litogr. laitos, Kiev 1911, ss. 43—, 71—) virolaisten naapuruudessa puhuttavissa Pihkovan ja Pietarin läänien murteissa *u* esiintyy *o*:n sijalla vain painottomassa asemassa — *u* painollisessa tavussa tässä tapauksessa onkin harvinainen —, joten viron *obruk*-sanana *u* ehkä on katsottava venäjän pohjalta selittymättömäksi. — Viron *kupitsa* jne. 'rajapyykki; Erdhügel oder Steinhafen (zur Bezeichnung der Grenze)'-sanan ensi tavun *u*, jonka sijasta Kalima s. 109 venäjän *kópitsa* (Grenzhügel)'-asun perusteella odottaisi *a*:ta, tuo mieleen, että venäjässä *kópitsa*-sanana kantasanan *kopá* 'kasa, läjä' rinnalla on äänteellisesti läheinen, mutta etymologialtaan toista perää oleva *kupa*, jonka merkitykset esim. Dalin mukaan ovat suurimmaksi osaksi samat kuin *kopá* sanan. Kenties *kupa*-sanasta oli olemassa *kopitsa*-sanana vastaava samaa merkintyyt johdannos (*kupitsa*) siinä venäjän murteessa, josta viro on lainannut *kupitsa*-sanansa. Venäjän kielen sanakirjat (esim. Dal')

¹ Izvestija Otdelenija russkago jazyka i slovesnosti Imperatorskoi akademii nauk.

² Mikkola teoksessaan »Lännen ja idän rajoilta» s. 26 sanoo, että pohjoisvenäläisissä murteissa »on koroton *o* muuttunut *u*:ksi, kuten asiakirjoissa tavataan *Laduga Ladogan* sijasta». Ilmiöstä, joka eräissä tapauksissa on todellinen ääntenmuutos, eräissä taas eriyistä johtunut sporadinen äänteenvaihdos, ks. esim. ŠAHMATOV *Istorija russkago jazyka* II, 63. litogr. p., Pietari 1911—12, s. 246— ja AVANESOV *Očerki russkoj dialektologii* I, ss. 63, 69—, 114. *Materialy*-sarjassa¹ esiintyvistä esimerkeistä ilmenee, että *u* saattaa olla *o*:n tilalla paitsi painottomassa asemassa (painollisen tavun edellä tai jäljessä) myös, joskin ilmeisesti harvoin, painollisessa tavussa; esim. aunuksenvenäjistä *skurtje*, *ugurtsy*, *ukunús*, *ugoród* Mat. III, s. 115; *vospuđ*, *rozdułja*, *núžik* Vjatkan kuvern. (ŠAHMATOV *mts.* 247), jne.

eivät kyllä *kupitsa* -sanaa mainitse, mutta Zeleninin (Sb ORJS¹ 76: 2, s. 78) mukaan se esiintyy eräissä vanhassa lähteessä: *за 15 купницъ ржи, солоду*. — S. 34 ja 155 mainitun ly *suapug*, ve Ä K *sapug* 'saapas' -sanana toisen tavun *u* voi sekin perustua venäläiseen originaaliin, sillä v. 1944 Itä-Karjalassa ollessani toteisin n. 30 km. äänisvespäläisalueelta pohjoiseen olevassa Petäjäselän (Pedasel'ga) venäläiskylässä käytettävän sanaa *soa'puyi* (= kirjaven. *sopogi*). Kun Petäjäselän venäläiset kuitenkin ovat vilkkaahkossa kanssakäymisessä lähellä asuvien vepsäläisten kanssa — kylässä käydessäni siellä sanottiin asuvan toistakymmentä šokšulaissyntyistä avioaimoa — voi kuulemani *soa'puyi* olla vepsäläistä vaikutusta, jolloin sen *u* ei olekaan yhteydessä pohjoisvenäläisen *o > u* -muutoksen kanssa. — S. 70 viitataan siihen, että myös esim. sellaisissa tapauksissa kuin ka *roun(o)* = ven. *rovno*, au *praudu* = ven. *pravda*, siis ilmeisesti kaikkein nuorimpaan kuuluvassa lainasanakerrostumassa, ven. *v* on korvattu diftongin jälkikopponentina olevalla *u*:lla. Kuitenkin jo ven. originaalissa on näissä tapauksissa ollut *u*-loppuinen diftongi, sillä esim. Aunuksen kuvernementin Petroskoin piiriin Muromljan kylästä mainitaan Mat. III s. 120, että »*v*:n asemessa sanan sisässä konsonantin edellä on lyhyt *u*» ja esitetään esimerkkeinä tästä mm. *дѣўка* 'tyttö, kirjaven. *девка*; *маўка* 'kauppa', vrt. ve Ä *läuk* id., kirjaven. *лавка*; *траўка* 'ruoho', kirjaven. *травка*, jne. (enemmälti ks. esim. ŠAHMATOV Ist. russk. jazyka II, s. 192—). — Ka *feršali*, ve *feršal*

'välskäri' sanain originaaliksi esitetään s. 71 ven. murt. *feršel*. Ven. murteissa on kuitenkin myös *feršal*, gen. *feršala* (mainitaan Mat. III s. 87 ent. Novgorodin kuvernementin Ustjugan piiristä), joka loppuaan myöten äänteellisesti vastaa karjalan ja vepsän sanoja.

Varsin mielenkiintoisia äänteellisiä piirteitä sisältyy pohjoisten lyydiläisten läheisessä naapurisuudessa elävien Äänisniemen (eli Äänisentauksen, Zaonežjen) venäläisten murteeseen, johon sotavuosina jonkin verran omalta kuulemaltakin tutustuin. Näyttää siltä, että ainakin osassa aluetta useissa tapauksissa tapahtunut painon siirtyminen viimeiseltä tavulta ensimmäiselle ja ensi tavun painollisten *a*, *o* ja *e*-vokaalien diftongiutuminen (*a*, *o* > *oa* t. *ua*, *e* > *ie*, *ia* : *poa·γast* '(kirkon)kylä', *poa·šla* 'lähti', *nä·su* 'vien'; lisäesimerkkejä ks. Mat. V s. 155; vrt. ŠAHMATOV Russkij filologičeskij vestnik 31, s. 64; periaatteiltaan tämä Äänisniemen murteiden diftongiutumismuoto tuntuu toiselta, kuin pohjois-isovenäläisten murteiden suppeiden *o* ja *e* -äänteiden diftongiutuminen, josta ks. ŠAHMATOV Ist. russk. jazyka II, ss. 247— ja 251—) kuvastuisivat eräistä lyydin, aunuksen ja vepsän nuorista lainoista. Niinpä venäjän *snoš* 'lyhde' -sanana nominatiivi kuuluu Äänisniemellä *snoap*. Lyydin *snuap-pu* ja vepsän *snap* -muotojen oudokuttava ensitavun vokaalisto (Kalima ss. 33, 127) saattanee perustua esitetynlaiseen venäläiseen murreasuun. Kaliman ss. 35 ja 18 mainitsema lyydin *viedr* 'sanko' -sanana *ie* (ja kenties myös vepsän *vädr*-muodon *ä*) voi sekin viitata sellaiseen

¹ Sbornik Otdelenija russkago jazyka i slovesnosti Imperatorskoi akademii nauk.

venäläiseen originaaliin, jossa paino on siirtynyt ensi tavulle.¹

Nimenomaan opiskelijalle erinomainen käsitysten selvittäjä on Kaliman teoksen luku »Lopputavun käsittely». Siinä Kalima jälleen, kuten jo aikaisemmassa, v. 1936 ilmestyttyneessä balttilaisia lainasanojamme koskevassa v. 1936 ilmestyttyneessä tutkimuksessaan ja kuten myös Mikkola »Die älteren Berührungen»-teoksessaan, korostaa sitä, että lainasanan originaalin ei läheskään aina ole nominatiivi, vaan useinkin joku muu muoto tai originaalin koko paradigmasta abstrahoitu yhteinen asu. Tavallisimmin venäläiset lainasanimme ovat joko *a* tai *i*-vartaloita. Tämän seikan Kalima katsoo johtuvan ainakin osaksi venäläisten originaalien loppukonsonantin kahtalaisuudesta: jos konsonantti oli liudentumaton, sana tuli ims. taholla *a*-vartaloiseksi, jos liudentunut, lainasanasta tuli *i*-vartalo.² Eräät muutkin näkökohdat, jotka ovat määrääviä lainasanojen lopputavun käsittelyssä, tulevat mainituiksi. Lainasanain liittyminen koitoisiin johdannais- ym. vartalotyyppeihin, josta kyllä löytyä useita esimerkkejä slaavilaistenkin lainojen joukosta, olisi voinut tässä yhteydessä teosta oppikirjana ajatellen tulla hiukan perusteellisemminkin esitetyksi. Mikkolan »Die

älteren Berührungen»-teoksen vastaava luku on tässä suhteessa ymmärtääkseni varsin ansiokas.

Suomalais-slaavilaisten kosketusten tutkimuksessa keskeisimpiä keskustelunaiheita ovat olleet lainojen kronologia ja eräiden lainasanojen otaksutut länsislaavilaiset piirteet. Mitä lainojen kronologiaan tulee, Kalima »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» esittää saman kannan, jota hän jo aiemmin on perustellut Virittäjässä 1950, s. 60— ja muuallakin: varmasti kantaslaaviin näyttää viittaavan sm. *kaatio* < slaav. **gatja* (ss. 91, 192); kantaslaavilaista **iges*-asua, johon mm. Setälä on sm. *ies*-sanan palauttanut, ei eräistä slaavilaisten kielten äänne muutosten kronologiaan perustuvista syistä ole voinut olla olemassakaan, vaan ksm. **iyes* ~ **ikezen* on eräänlainen slaav. nominatiivin *igo* ja vartalon *ižes* kontaminaatio (ss. 86—, 192—); sm. *hirsi*-sanan tuntomerkit, jos se yhdistetään slaav. *žbrdb*-sanaan, vievät lainauksen samaan kauteen, jolta balttilaiset lainat ovat peräisin — yhdistelmän tekee epävarmaksi se, ettei tunneta muita varmoja samanikäisiä slaavilaisia lainoja (s. 193).³ Likvidayhtymäin käsittely ims. taholla ei Kaliman mielestä (ss. 40—, 191) todista mitään sellaisten sanain kuin *palttina*, *värttinä* jne. kantaslaavista

¹ KIPARSKY FUF XXIX, s. 83, toteaa, että *ie* lyidin *viedr*-sanassa edustaa alkuperäistä ven. *ě*-llistä muotoa **vědrō*. Kenties Kiparskyn l.c. 82 mainitsemisessa lyidin *bied*, *bielidā*, *bielūda*, *kriēpidā*, *viex*, *viexata* ja *viesat*-sanoissa *ie* perustuu sellaiseen ven. murteeseen, jossa on tapahtunut painonsiirto, jolloin näissäkin tapauksissa lydyssä *ie* edustaa, kuten yleensä muutenkin, painollista ven. *ě*-tä.

² Kaliman tässä yhteydessä (s. 77) käyttämät termit kova ja pehmeä konsonantti, jotka ovat käytössä venäjän opetuksessa, lienevät suomalaisen kielitieteen opiskelijalle liian »epätieteellisiä» ja harhaan johtavia, tarkoitetaanhan venäjän kovalla tai pehmeällä konsonantilla kokonaan muuta kuin suomessa esim. pehmeällä *p*:llä ja kovalla *p*:llä. Liudentunut ja liudentumaton, jotka Kalimalla myös esiintyvät, olisivat tässä johdonmukaisesti olleet suositeltavia termejä.

³ Tässä kohden olisi voinut olla maininta siitä BÜGAN käsityksestä (Aistiški studijai I

polveutumisesta, päinvastoin ne todennäköisesti kuuluvat venäläisten lainojen vanhempaan ryhmään.

Sm. *kuontalo*, *suntia* ja vir. *und* sanoista, joiden J. ROZWADOWSKI ja SETÄLÄ (joka lisää tähän yhteyteen vielä liiv. *lünka* -sanan), ovat katsooneet kuvastavan samanlaista kvantiteettieroa, minkä tapaamme länsislaavilaisissa kielissä, Kalima (ss. 54—, 192—) katsoo kolmen viimeksi mainitun varmasti olevan venäläisiä lainoja; *kuontalo* -sanan osalta hän jättää kysymyksen avoimeksi, mutta on taipuvainen yhtymään MIKKOLAN Ber. s. 130 esittämään käsitykseen, että sekin voi olla venäläinen laina, joten muinaisvenäjässäkin olisi, samoin kuin länsislaav. taholla, ollut paitsi lyhyitä, myös pitkiä nasaalivokaaleja. — Vir. *vigl* on Kaliman mielestä ilmeinen laina Pihkovan murteesta, siinä kun esiintyy tämän murteen ominainen muutos aik. vaiheelle *dl > gl*; mahdollisesti myös vi *mogl*, *mugl*, ve *mugl* ja sm. *muula gl* -yhtymänsä vuoksi on Pihkovan murteesta peräisin, mutta *gl* voi siinä kuvastaa myös kantaslaav. tai länsislaav. *dl*:ää (ss. 124—, 192—).

Jo teoksensa alkuluvussa »Aikaisemmat tutkimukset» Kalima s. 8 Mikkolan »Berührungen» -teosta esitellessään huomauttaa, että vaikka yksityisiä uusia sanayhdistelmiä on

Mikkolan teoksen ilmestyttyä tuotekin esiin, ne eivät olennaisesti ole voineet muuttaa Mikkolan luomaa yleiskuvaa. Ja niinpä Kalima itsekkin lopputuloksessaan liittyy läheisesti Mikkolan nuoruudenteoksen käsityksiin: ims. kielten slaavilaisperäiset lainat ovat olennaisimmalta osaltaan venäläisiä ja vanhojen lainojen enemmistö ei ole lainautunut ennen v.600 jKr. (Mikkola »Berührungen» -teoksessaan s. 29— katsoo, että vanhimmatkin lainat yleensä ovat balttilaisia lainoja nuorempia, mutta ennen v. 800 jKr. saatuja). Mutta vaikka Kaliman lopputuloksissa, kokonaiskuvassa, ei olekaan mitään yllättävää, on yksityiskohdissa runsaasti uutta, jonka ansiosta hänen teokseensa pehreyty kiinnostuneena sellainenkin, joka jo Mikkolan teosten perusteella on selvillä slaavilais-suomalaisten kosketusten eri puolista. Yliopiston oppikirjaksi teos on oivallinen, sanonnaltaan selvä ja kiihottoman asiallinen, ja varsinaisena tutkimuksenakin sillä on suuri merkitys. Se on alansa monipuolisesti tunteneen etevän tutkijan arvokas testamentti. Saamme olla kiitollisia siitä, että hän »Slaavilaisperäisessä sanastossamme» on jättänyt tiedoksemme ja avuksemme oman asiantuntijan kantansa lukuisista kysymyksistä, jotka tutkimustyössä meitä jälkenjääneitäkin askarruttavat.

REINO PELTOLA

ss. 29, 189), että suomen *hirsi* olisikin balttilainen laina: EINO NIEMISEN tämän mahdollisuuden tueksi Vir. 1945, s. 532— esittämät perustelut tuntuvat hyvin vakuuttavilta. Ims. kannalta voisi lisäksi huomauttaa siitä, että *hirsi* slaavilaisten lainojen joukossa olisi *a i n o* a kaksitavuinen *e*-vartalo, jollaiset taas balttilaisten lainojemme joukossa ovat tyypillisiä nimenomaan niissä tapauksissa, joissa originaalina on balttilainen *i*-vartaloinen sana; Niemisen l.c. esittämä *hirsi* -sanan mahdollinen balttilainen lähde, liettuan *žar̄dis* 'riuku, salko' -sanan rinnalla ehkä ollut * *žirdis*, on sekin juuri *i*-vartalo. — Esitetty (EINO NIEMINEN, VILKUNA) oletamus sm. *pirtti* -sanan slaavilaisperäisyydestä olisi sekin ansainnut jossain yhteydessä teoksessa tulla mainituksi.